

وضعیت بخش اشتغال پاکستان در سال مالی ۲۰۲۵-۲۰۲۶

خلاصه

بازار کار پاکستان در سال‌های اخیر شاهد تغییر تدریجی ساختار اشتغال بوده است؛ به گونه‌ای که سهم کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری از ۳۷,۴ درصد به ۳۳,۱ درصد کاهش یافته، در حالی که اشتغال در بخش‌های تجارت، ساخت‌وساز، حمل‌ونقل و خدمات افزایش یافته است. با این حال، سهم بخش تولید تقریباً ثابت مانده و از ۱۴,۹ درصد به ۱۴,۸ درصد رسیده است. کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای در حوزه توسعه مهارت با اجرای برنامه‌هایی مانند توسعه مهارت‌های جوانان، توسعه برنامه‌های درسی و اعطای اعتبار به مؤسسات و آموزش‌های تخصصی بیش از ۱۰۰ هزار جوان را تحت آموزش قرار داده و برنامه‌های جدیدی برای تطبیق مهارت‌ها با نیاز بازار کار و صادرات نیروی انسانی اجرا کرده است. برنامه‌های طرح وام کسب‌وکار و کشاورزی جوانان و طرح لپ‌تاپ جوانان نیز با پرداخت ۵۸ میلیارد روپیه و ایجاد بیش از ۳۵۹ هزار فرصت شغلی و همچنین توزیع ۷۲ هزار لپ‌تاپ در سال مالی ۲۰۲۶، از کارآفرینی، خوداشتغالی و اقتصاد دیجیتال حمایت کرده‌اند.

در حوزه اشتغال خارجی، بیش از ۱۵ میلیون پاکستانی از سال ۱۹۷۲ از طریق مسیرهای رسمی برای کار به خارج اعزام شده‌اند و عربستان سعودی همچنان مقصد اصلی است؛ در سال ۲۰۲۵ نیز ۷۶۲,۴۹۹ نفر برای اشتغال خارجی ثبت شدند که بیش از ۵۳۰ هزار نفر از آنها به عربستان سعودی رفتند. دولت همچنین از طریق همکاری با عربستان سعودی، اتحادیه اروپا و سایر کشورها، اصلاحات دیجیتال، آموزش مهارتی، توافقات شناسایی متقابل و توسعه سازوکارهای اعزام نیروی کار را دنبال کرده است. در مجموع، محور اصلی سیاست‌ها استفاده از ظرفیت جمعیت جوان، افزایش مهارت و اشتغال‌پذیری، گسترش فرصت‌های داخلی و خارجی و پیوند دادن آموزش و نیروی کار با نیازهای بازار است.

متن

اندازه، نرخ رشد و ساختار سنی جمعیت از عوامل مهم تعیین‌کننده مسیر توسعه اقتصادی، بازار کار و نحوه ارائه خدمات اجتماعی هستند. طبق گزارش سازمان ملل متحد، جمعیت جهان در سال ۲۰۲۵ به نزدیک ۸,۲ میلیارد نفر رسید و همچنان روند افزایشی خود را ادامه می‌دهد؛ بخش عمده این رشد نیز در مناطق در حال توسعه رخ می‌دهد. در حالی که بسیاری از اقتصادهای پیشرفته با جمعیت‌های سالمند و رشد کندتر نیروی کار مواجه هستند، شماری از کشورهای در حال توسعه همچنان نرخ‌های نسبتاً بالای رشد جمعیت را تجربه می‌کنند

که نیاز به سرمایه‌گذاری پایدار در حوزه‌هایی مانند امنیت غذایی، مسکن، آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و ایجاد فرصت‌های شغلی را افزایش می‌دهد. کشورهای با درآمد بالا، از جمله بریتانیا و ایالات متحده، نرخ رشد جمعیت سالانه‌ای در حدود ۱ درصد دارند و در بسیاری از کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، این نرخ کمتر از ۱ درصد است. در مقابل، بسیاری از کشورهای با درآمد متوسط رو به پایین، به‌ویژه در جنوب صحرای آفریقا، همچنان نرخ رشد جمعیت بیش از ۲ درصد را تجربه می‌کنند. هم‌زمان، کشورهای توسعه‌یافته با چالش‌هایی همچون سالمندی جمعیت و کاهش نیروی کار مواجه هستند. برای مقابله با این چالش‌ها، بسیاری از کشورهای در حال توسعه با رشد سریع جمعیت، سیاست‌هایی را با هدف کاهش نرخ باروری، تقویت سرمایه انسانی و ایجاد توازن میان رشد جمعیت، منابع موجود و ظرفیت اقتصادی اجرا می‌کنند.

در پاکستان، پویایی جمعیت همچنان یکی از عوامل محوری در برنامه‌ریزی اقتصادی و ارائه خدمات اجتماعی است. طبق گزارش مؤسسه ملی مطالعات، آموزش و تحقیقات جمعیت (NIPST&R)، جمعیت برآوردی پاکستان در سال ۲۰۲۵ به ۲۵۲,۰۹ میلیون نفر خواهد رسید و نرخ رشد جمعیت ۲,۰۷ درصد خواهد بود. این جمعیت شامل ۱۲۹,۶۴ میلیون مرد و ۱۲۲,۴۵ میلیون زن است. ساختار جمعیتی کشور با سهم بالای جمعیت جوان مشخص می‌شود؛ به‌گونه‌ای که ۲۶,۵۶ درصد از جمعیت در گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال و ۵۶,۹ درصد در گروه سنی ۱۵ تا ۶۴ سال قرار دارند. این جمعیت جوان فرصت مهمی برای پاکستان فراهم می‌کند تا از طریق سرمایه‌گذاری پایدار در آموزش، بهداشت، توسعه مهارت‌ها، کارآفرینی و اشتغال مولد، از مزایای جمعیتی بهره‌مند شود. در عین حال، تداوم رشد جمعیت بر ضرورت توجه مستمر به توسعه سرمایه انسانی، گسترش خدمات، کاهش فقر و ارتقای استانداردهای زندگی تأکید دارد.

دولت پاکستان با درک فرصت‌ها و الزامات سیاستی ناشی از این گذار جمعیتی، همچنان توانمندسازی جوانان و توسعه سرمایه انسانی را در اولویت قرار داده است. ابتکاراتی مانند «طرح وام کسب‌وکار و کشاورزی جوانان نخست‌وزیر» و «برنامه توسعه مهارت‌های جوانان نخست‌وزیر» بر تقویت کارآفرینی و توسعه مهارت‌های پیشرفته تمرکز دارند. این برنامه‌ها با گسترش دسترسی به منابع مالی و آموزش‌های حرفه‌ای نوین، به هدایت ظرفیت جوانان پاکستان به سوی بهره‌وری، نوآوری و رشد اقتصادی فراگیر کمک می‌کنند.

جمعیت

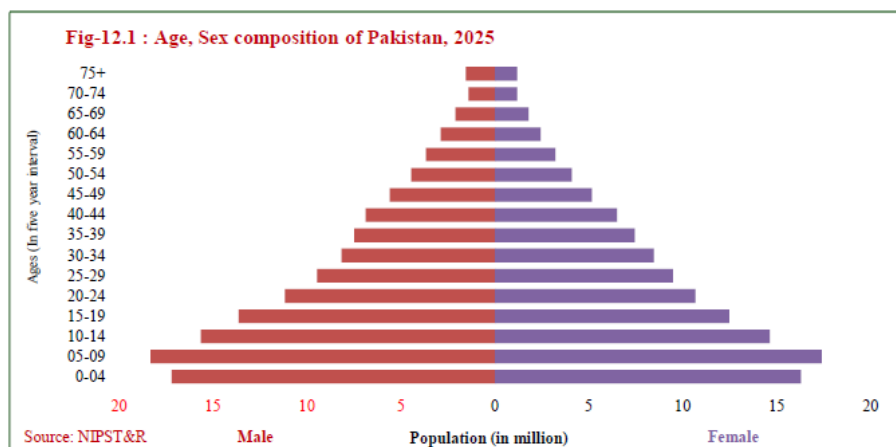
جمعیت پاکستان از ۲۴۱,۵ میلیون نفر در سال ۲۰۲۳ به ۲۵۲,۰۹ میلیون نفر در سال ۲۰۲۵ افزایش یافته است. پیش‌بینی‌های استانی نیز افزایش جمعیت در تمامی استان‌ها را نشان می‌دهد. پنجاب، به‌عنوان

پرجمعیت‌ترین استان، از ۱۲۸,۰۲ میلیون نفر در سال ۲۰۲۳ به ۱۳۳,۳۶ میلیون نفر در سال ۲۰۲۵ افزایش یافته است. جمعیت سند از ۵۵,۹۵ میلیون نفر به ۵۸,۲۷ میلیون نفر، خیبر پختونخوا از ۴۰,۹۳ میلیون نفر به ۴۲,۶۸ میلیون نفر و بلوچستان از ۱۴,۶۵ میلیون نفر به ۱۵,۲۱ میلیون نفر در همین دوره افزایش یافته است.

پس از استفاده از برآوردهای جمعیتی مبتنی بر سرشماری ۲۰۲۳، سرانه درآمد ناخالص ملی به قیمت‌های بازار از ۱۶۰۷ دلار آمریکا به ۱۹۰۱ دلار افزایش یافته است. این روندهای جمعیتی بر اهمیت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری پایدار در حوزه‌هایی مانند مراقبت‌های بهداشتی، آموزش، مسکن، زیرساخت‌ها، توسعه مهارت‌ها و ایجاد فرصت‌های شغلی برای پاسخگویی به نیازهای جمعیت رو به رشد تأکید دارد.

ترکیب جمعیتی بر اساس سن

ترکیب جمعیت بر اساس سن و جنسیت، شاخص مهمی برای درک وضعیت جمعیتی پاکستان است. ساختار سنی جمعیت تأثیر مستقیمی بر بخش‌های کلیدی مانند آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و اشتغال دارد. هرم جمعیتی (شکل ۱۲,۱) نشان می‌دهد که سهم جمعیت در گروه‌های سنی جوان‌تر بیشتر است. در مجموع، ۳۹,۴۷ درصد از جمعیت را افراد ۰ تا ۱۴ ساله تشکیل می‌دهند، در حالی که افراد ۶۵ ساله و بالاتر تنها ۳,۶۵ درصد جمعیت را شامل می‌شوند. همچنین، جمعیت جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله بالغ بر ۶۶,۹۶ میلیون نفر، معادل ۲۶,۵۶ درصد کل جمعیت، است. در مجموع، پاکستان از ساختاری جمعیتی کاملاً جوان برخوردار است و ۶۶,۰۳ درصد از جمعیت آن کمتر از ۳۰ سال سن دارند. این وضعیت، هم ظرفیت قابل توجهی برای بهره‌گیری از مزایای جمعیتی ایجاد می‌کند و هم ضرورت سرمایه‌گذاری کافی در آموزش، توسعه مهارت‌ها و ایجاد فرصت‌های شغلی را برای استفاده از ظرفیت جوانان برجسته می‌سازد.

بر اساس پیش‌بینی‌های جمعیتی سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۵۰، انتظار می‌رود جمعیت پاکستان همچنان افزایش یابد، هرچند در سناریوی کاهش آهسته باروری، سرعت رشد جمعیت به تدریج تعدیل خواهد شد. دولت همچنان بر رسیدگی به اولویت‌های جمعیتی از طریق تقویت برنامه‌های تنظیم خانواده، بهبود خدمات بهداشت باروری، اجرای برنامه‌های آگاهی‌بخشی و اقدامات گسترده‌تر برای ارتقای رفاه و حقوق بشر تمرکز دارد. مهم‌ترین ابتکارات انجام‌شده در سال مالی ۲۰۲۶ در این حوزه‌ها در ادامه تشریح می‌شود.

ابتکارات تنظیم خانواده در سال مالی ۲۰۲۶

پس از تصویب هجدهمین اصلاحیه قانون اساسی، وزارت رفاه جمعیت در سطح فدرال منحل شد و برنامه رفاه جمعیت در سال ۲۰۱۰ به استان‌ها واگذار گردید. یکی از اهداف اصلی ادارات استانی رفاه جمعیت، تثبیت رشد جمعیت و کاهش نرخ باروری از طریق بهبود دسترسی به خدمات باکیفیت بهداشت باروری و ارائه خدمات یکپارچه است. دسترسی به خدمات باکیفیت تنظیم خانواده و بهداشت باروری (FP/RH) برای بهبود سلامت مادران، مدیریت رشد جمعیت و ارتقای برابری جنسیتی در کشور اهمیت اساسی دارد.

مداخلات اجراشده طی سال‌های اخیر در سراسر پاکستان، به‌ویژه در استان‌ها، از طریق گسترش ارائه خدمات، افزایش آگاهی عمومی و تقویت هماهنگی نهادی، نتایج امیدوارکننده‌ای به همراه داشته است. بر همین اساس، ادارات رفاه جمعیت همچنان مجموعه‌ای از ابتکارات راهبردی و برنامه‌ای را برای مقابله با چالش‌های جمعیتی در استان‌ها اجرا می‌کنند. این اقدامات عمدتاً بر تقویت سازوکارهای ارائه خدمات، گسترش دسترسی به خدمات تنظیم خانواده و بهداشت باروری، افزایش آگاهی جامعه از طریق بسیج اجتماعی، ارتقای ظرفیت ارائه‌دهندگان خدمات و بهبود نظام گزارش‌دهی داده‌ها از طریق دیجیتال‌سازی متمرکز است.

پنجاب

در سال مالی ۲۰۲۶، دولت پنجاب اصلاحات نهادی مهمی را از طریق ادغام اداره رفاه جمعیت با اداره مراقبت‌های بهداشتی اولیه و ثانویه و تشکیل یک اداره واحد بهداشت و جمعیت اجرا کرد. هدف این اصلاحات، کاهش پراکندگی در برنامه‌ریزی، ارائه خدمات و مدیریت منابع انسانی از طریق ایجاد یک نظام یکپارچه بود که تنظیم خانواده، سلامت مادران و باروری، مراقبت‌های پیشگیرانه و خدمات بهداشتی اولیه و ثانویه را تحت یک چارچوب اداری و سیاستی واحد قرار دهد. مهم‌ترین ابتکارات استان در کنار این اصلاحات نهادی عبارت‌اند از:

● **ابتکار بازرس سلامت جامعه (CHI) :** این ابتکار یک اصلاح اساسی برای رفع شکاف‌های خدماتی در مناطقی است که تحت پوشش کارکنان سلامت زن (LHW) قرار ندارند. این طرح به‌صورت آزمایشی در ژوئن ۲۰۲۵ در ۱۳۰ شورای اتحادیه در چهار منطقه آغاز شد و ۱۶۴۸ نیروی خدمات اجتماعی، شامل ۱۱۳۶ نفر از بخش خدمات بهداشتی اولیه و ثانویه و ۵۱۲ نفر از بخش خدمات بهداشتی اولیه و ثانویه را بسیج کرد. این مدل از زمان آغاز به کار در سراسر استان گسترش یافته و بیش از ۵۰,۰۰۰ نیروی بهداشت، خدمات درب‌به‌درب را در سراسر پنجاب ارائه می‌کنند. مراکز CHI علاوه بر ثبت خانوارها، خدمات سلامت مادر و کودک، غربالگری بیماری‌ها، ردیابی سل، حمایت تغذیه‌ای، نظارت بر بیماری‌های واگیردار و تنظیم خانواده را ارائه می‌دهند و به یکی از محوره‌های ارائه خدمات مراقبت‌های پیشگیرانه و سلامت در سطح جامعه تبدیل شده‌اند.

● **بیمارستان‌های مریم نواز :** برون‌سپاری مراکز بهداشت روستایی (RHC) به بیمارستان‌های مریم نواز یکی از اصلاحات مهم برای احیای خدمات بهداشتی ثانویه در مناطق روستایی از طریق مدل مدیریت مبتنی بر عملکرد است. در چارچوب این طرح، مراکز بهداشت روستایی کم‌کارآمد به مراکز ارائه خدمات جامع‌تر تبدیل شده‌اند که خدمات سرپایی و بستری، اورژانس، مراقبت‌های سلامت مادر و کودک، خدمات تشخیصی، جراحی و خدمات تحت نظارت متخصصان را در نزدیکی جوامع ارائه می‌کنند.

● **تبدیل مؤسسات آموزشی منطقه‌ای به دانشکده‌های پرستاری و مامایی:** این طرح سرمایه‌گذاری مهمی برای تقویت نیروی کار حوزه سلامت در پنجاب محسوب می‌شود. نخستین دوره آموزشی در ۱۰ مارس ۲۰۲۶ با ثبت‌نام ۱۵۳ دانشجوی مامایی و ۱۵۵ دانشجوی پرستاری در لاهور، مولتان، فیصل‌آباد و ساهیوال آغاز شد. انتظار می‌رود این طرح سالانه بیش از ۴۰۰ مامای ماهر تربیت کند و به رفع کمبودهای اساسی در خدمات سلامت مادر و نوزاد کمک کند. هم‌زمان، این اداره در حال تأسیس حدود ۵۰ مدرسه مامایی در سطح ولسوالی‌ها و مناطق آموزشی است تا دسترسی به نیروی ماهر در زمینه خدمات جامعه‌محور و مراقبت از سلامت مادران در سراسر استان افزایش یابد.

● **اشتغال و منابع انسانی :** اصلاحات مربوط به منابع انسانی و اشتغال، بیش از ۵۰,۰۰۰ فرصت شغلی مستقیم و خالی ایجاد کرده است. طرح CHI به‌تنهایی حدود ۳۰,۰۰۰ شغل تخصصی ایجاد کرده که در آن اولویت با متخصصان زن آموزش‌دیده بوده است. کلینیک‌های سلامت مریم نواز نیز بیش از ۲۵۰۰ مدیر ارشد سلامت را به‌عنوان مدیران سلامت استخدام کرده و بیش از ۱۰,۰۰۰ شغل تخصصی ایجاد کرده‌اند. علاوه بر این، بسته‌های

ویژه پرداخت نیز به این روند کمک کرده‌اند. در مجموع، ۱۴۶۹ موقعیت شغلی خالی در وزارت بهداشت و ۵۶۵ موقعیت مشاور یا متخصص در سطح متوسطه، در چارچوب مداخلات هدفمند پرداخت ویژه، تکمیل شده است.

سند

دولت سند به تقویت خدمات تنظیم خانواده و بهداشت باروری برای حمایت از سلامت مادر و نوزاد و بهبود شاخص‌های رفاه جمعیت ادامه داده است. اولویت‌های اصلی شامل افزایش نرخ شیوع استفاده از روش‌های پیشگیری از بارداری (CPR)، کاهش نرخ باروری، گسترش دسترسی به خدمات باکیفیت و مقابله با عواملی مانند ازدواج زودهنگام، بارداری‌های مکرر و استفاده پایین از روش‌های پیشگیری از بارداری بوده است.

ابتکارات ظرفیت‌سازی و تقویت نهادی

• فرایند تأمین وسایل پیشگیری از بارداری با موفقیت تکمیل شد و بودجه تهیه این وسایل از ۹۰۰ میلیون روپیه به ۹۹۰ میلیون روپیه افزایش یافت. حدود ۵۰ درصد از بودجه اختصاص‌یافته به روش‌های پیشگیری از بارداری برگشت‌پذیر طولانی‌اثر (LARC) اختصاص یافت که به تأمین پایدار کالاهای پیشگیری از بارداری و تداوم ترتیبات مدیریت لجستیک (LMA) کمک کرد.

• در نتیجه شیوه‌های کارآمد تأمین، صندوق جمعیت سازمان ملل متحد بودجه‌ای معادل ۶۶۶،۰۰۰ دلار آمریکا برای تهیه ۷۳،۰۰۰ واحد Implanon NXT فراهم کرد.

• یک مدل مشاوره مبتنی بر همدلی و برنامه آموزشی دیجیتال FWW معرفی شد و سه مقاله پژوهشی برای ارائه در کنفرانس بین‌المللی تنظیم خانواده (ICFP) ۲۰۲۵ مورد تأیید قرار گرفت.

• کتابچه راهنمای مشاوره زناشویی به زبان سندی ترجمه شد و خدمات مشاوره‌ای در دو منطقه آزمایشی، یعنی تندو الله یار و کراچی جنوبی، آغاز گردید.

• آموزش‌های لازم برای ارائه مشاوره زناشویی در مناطق روستایی و عشایری ارائه شد.

• استفاده از تزریق خودکار DMPA-SC در ۱۳ منطقه افزایش یافت.

• این وزارتخانه به‌عنوان کاتالیزور ارائه خدمات بهداشتی و تنظیم خانواده (FP) در کمربندهای ساحلی، جزایر و مناطق بیابانی عمل کرده است. در این چارچوب، اردوهای خدماتی در KT Bandar ، Chashma Goth و Shah Bandar برگزار شد.

• خدمات تنظیم خانواده پس از زایمان (PPFP) و تنظیم خانواده پس از سقط جنین (PAFP) در بیمارستان‌های سطح سوم معرفی شد.

• راهبردهای مشارکت مردان و تعامل با رسانه‌ها با هدف افزایش ارجاع برای واکتومی بدون تیغ جراحی (NSV) اجرا شد.

• برای افزایش استفاده از خدمات تنظیم خانواده، بخش خصوصی در چارچوب مشارکت عمومی-خصوصی وارد عمل شد. ۱۰۳ مرکز RHS-B/RMP و ۱۱۶ مرکز ثابت سازمان‌های غیردولتی، خدمات تنظیم خانواده ارائه می‌دهند.

خیبر پختونخوا

• قانون حقوق مراقبت‌های بهداشتی باروری خیبر پختونخوا مصوب ۲۰۲۰ با هدف ارتقای خدمات بهداشت باروری و حفاظت از حقوق مرتبط با سلامت باروری در استان، به‌طور کامل اجرا می‌شود.

• اداره رفاه جمعیت (PWD) از طریق واحدهای خدمات سیار (MSU)، تعداد ۲۵۶۰ اردوی ترویجی برای ارائه خدمات FP/RH در مناطق محروم برگزار کرده است. علاوه بر این، ۵۴۰۵ اردوی ترویجی و اقماری از طریق مراکز رفاه خانواده (FWC) برگزار شد.

• کارکنان میدانی ۱۴۵۶۹۹ بازدید انگیزشی برای ترویج تغییر رفتار در میان زوج‌های واجد شرایط و تشویق آنان به استفاده از خدمات تنظیم خانواده انجام دادند. همچنین ۱۳۷۲ جلسه آموزشی درباره سلامت و بهداشت در دبیرستان‌ها و کالج‌های دخترانه برای افزایش آگاهی دانش‌آموزان برگزار شد.

• برای حمایت از برنامه‌های FP/RH، تعداد ۲۱،۶۸۴ جلسه با رهبران مذهبی، نمایندگان عمومی و رهبران افکار عمومی برگزار شد.

• اداره رفاه جمعیت همچنین ۱۸ سمینار در دانشگاه‌های مختلف خیبر پختونخوا درباره روایت «Tawazan» در چارچوب برنامه کاری سالانه (AWP) سال ۲۰۲۵ صندوق جمعیت سازمان ملل متحد (UNFPA) برگزار کرد. افزون بر این، جلسات متعددی برای مسئولان اداره رفاه جمعیت نیز برگزار شد.

• طرح جدید «توسعه سیستم ثبت الکترونیکی پرونده مراجعین (ECR) در خیبر پختونخوا» در برنامه توسعه سالانه (ADP) ۲۰۲۵-۲۶ گنجانده شده است. هدف این طرح، دیجیتالی سازی داده های مراجعین در تمامی واحدهای ارائه خدمات اداره رفاه جمعیت خیبر پختونخوا است.

بلوچستان

• **سیاست و اجرای بسیج اجتماعی:** در چارچوب این سیاست، در مجموع ۲۶۱ بسیج کننده اجتماعی (SM) استخدام و در مناطق مختلف استان مستقر شده اند. این افراد به طور فعال فعالیت های آگاهی بخشی و حمایتی جامعه محور را با تمرکز بر مسائل مرتبط با خانواده و بهداشت باروری اجرا می کنند.

• **سیاست جمعیتی به عنوان چارچوب راهنما:** سیاست جمعیتی به عنوان سندی جامع برای مقابله با چالش های جمعیتی استان عمل می کند. این سیاست، اقدامات عملی، مسئولیت های نهادی و حوزه های اولویت دار را برای اطمینان از رسیدگی نظام مند و پایدار به مسائل جمعیتی مشخص می کند.

• **ظرفیت سازی و اجرای:** در مجموع ۲۱۳ ارائه دهنده خدمات در زمینه سیستم ثبت الکترونیکی مراجعین (ECR) آموزش دیده اند و اکنون داده های ارائه خدمات را به صورت بلادرنگ گزارش می کنند. اگرچه این ابتکار گامی مهم در جهت دیجیتالی سازی و افزایش شفافیت داده ها محسوب می شود، اداره مربوطه در مراحل اولیه راه اندازی و نهادینه سازی این سیستم، به ویژه در زمینه درک و استفاده از نرم افزار توسط کارکنان میدانی با چالش هایی مواجه بوده است.

• **لایحه سلامت باروری:** لایحه سلامت باروری توسط کابینه استانی تصویب شده و در انتظار ارائه به مجلس ایالتی است. این لایحه با هدف حفاظت از حقوق مراجعین، از جمله محرمانگی، حریم خصوصی، انتخاب آگاهانه، امنیت کالا و دسترسی به خدمات باکیفیت سلامت باروری تدوین شده است. پس از تصویب، این لایحه چارچوب قانونی جامعی برای حفاظت از حقوق سلامت باروری و تقویت استانداردهای ارائه خدمات در سراسر استان فراهم خواهد کرد.

• **حضور در وبسایت و رسانه ها:** وبسایت رسمی این اداره به طور منظم به روزرسانی می شود تا شفافیت و دسترسی عمومی به اطلاعات تضمین شود. فعالیت ها، رویدادها، آموزش ها و ابتکارات اصلی به طور مستمر در این وبسایت منتشر می شوند. همچنین از رسانه های چاپی، الکترونیکی و شبکه های اجتماعی برای انتشار اطلاعات دقیق درباره تنظیم خانواده و بهداشت باروری استفاده می شود.

ابتکارات دولت برای تقویت حقوق بشر در سال مالی ۲۰۲۶

دولت پاکستان اصلاحات مهمی را در سیاست‌ها و قوانین با هدف تقویت چارچوب ملی حقوق بشر و بهبود حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر اجرا کرده است. یکی از اولویت‌های اصلی، مقابله با خشونت علیه زنان از طریق تدوین «سیاست ملی پایان دادن به خشونت علیه زنان» بوده است. این سیاست بر پیشگیری، حمایت، پیگرد قانونی و توانبخشی تمرکز دارد. دولت همچنین راهبردهایی را برای افزایش مشارکت مردان در پیشگیری از خشونت مبتنی بر جنسیت و مقابله با چالش‌های نوظهور، از جمله آزار و اذیت مبتنی بر فناوری در فضای دیجیتال، اتخاذ کرده است.

همچنین اقدامات قانونی مهمی، از جمله «قانون مهار ازدواج کودکان (ICT 2025)، قانون خشونت خانگی (ICT 2026) و قانون کمیسیون ملی حقوق اقلیت‌ها ۲۰۲۵، با هدف تقویت ضمانت‌های قانونی، بهبود دسترسی به عدالت و تقویت سازوکارهای نهادی حمایت از حقوق بشر تصویب شد.

در حوزه همکاری‌های بین‌المللی، پاکستان مشارکت فعالی در مجامع جهانی حقوق بشر داشت و به تعهدات گزارش‌دهی خود در چارچوب توافق‌نامه‌های بین‌المللی از جمله بررسی دوره‌ای جهانی و اعلامیه پکن درباره توانمندسازی زنان، عمل کرد. حضور مقامات در سطح بالا در کنفرانس‌های بین‌المللی به پاکستان امکان داد پیشرفت‌های خود در زمینه اصلاحات و ابتکارات توسعه اجتماعی را به اشتراک بگذارد. وزارت حقوق بشر همچنین توافق‌نامه‌های همکاری با کشورهای دیگر برای ارتقای رفاه خانواده، برابری جنسیتی و حمایت از کودکان امضا کرد.

دولت هم‌زمان بر تقویت نظام حقوقی و هماهنگ‌سازی قوانین ملی با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر تمرکز داشته است. در این زمینه، مطالعه‌ای جامع برای شناسایی شکاف‌های موجود در قوانین و ارائه پیشنهادهایی برای بهبود اجرا و هماهنگی میان مقامات فدرال و استانی انجام شد. همچنین سامانه‌ها و خطوط کمک دیجیتال برای بهبود ارائه خدمات و دسترسی عمومی به خدمات حمایتی توسعه یافتند. خط کمک سراسری ۱۰۹۹ و اپلیکیشن تلفن همراه AWAZ دسترسی شهروندان، به‌ویژه زنان، کودکان و جوامع حاشیه‌ای، به مشاوره حقوقی، ثبت شکایات و کمک‌های اضطراری را تسهیل کرده‌اند. این ابتکارات مبتنی بر فناوری، زمان پاسخگویی و هماهنگی میان نهادهای مسئول رسیدگی به پرونده‌های حقوق بشر را نیز بهبود بخشیده‌اند.

فعالیت‌های آگاهی‌بخشی و ظرفیت‌سازی در سطح جامعه نیز در سراسر استان‌ها گسترش یافته است. وزارت حقوق بشر کمپین‌هایی را در مؤسسات آموزشی و جوامع برای ترویج آموزش حقوق بشر، برابری جنسیتی و پیشگیری از خشونت برگزار کرده و کارگاه‌های آموزشی برای بخش‌های دولتی و خصوصی به منظور ارتقای درک سیاست‌های حساس به جنسیت و رویه‌های حقوق بشری برگزار شده است. همچنین چندین پروژه توسعه‌ای تحت برنامه توسعه بخش عمومی (PSDP) با هدف تقویت ظرفیت نهادی و بهبود نظام‌های نظارتی اجرا شد. پروژه‌های زیر در ژوئن ۲۰۲۵ با موفقیت تکمیل شدند:

۱. تقویت نهادی وزارت حقوق بشر؛

۲. سیستم مدیریت اطلاعات حقوق بشر (HRIMS)؛

۳. اجرای طرح آزمایشی برای تأسیس مرکز حمایت از تراجنسیتی‌ها در اسلام‌آباد؛

۴. تأسیس دفتر فرعی حقوق بشر در مناطق ادغام‌شده خیبر پختونخوا.

پروژه‌های در حال اجرا که قرار بود در ژوئن ۲۰۲۶ تکمیل شوند، شامل تأسیس واحد مدیریت پروژه (PMU)، اجرای برنامه آگاهی‌بخشی حقوق بشر و ایجاد واحد هماهنگی و نظارت بر حقوق بشر برای سازوکار ملی گزارش‌دهی و پیگیری است.

آمار بازار کار

طبق آخرین «بررسی نیروی کار ۲۰۲۴-۲۰۲۵»، جمعیت در سن کار از ۱۵۹,۸ میلیون نفر به ۱۷۹,۶ میلیون نفر افزایش یافته است که نشان‌دهنده رشد عرضه نیروی کار در پاکستان است. تعداد افراد شاغل نیز از ۶۷,۲۵ میلیون نفر به ۷۷,۲ میلیون نفر افزایش یافته که بیانگر افزایش فرصت‌های شغلی در این دوره است. با این حال، تعداد افراد بیکار از ۴,۵۱ میلیون نفر به ۵,۹ میلیون نفر افزایش یافته و نرخ بیکاری نیز از ۶,۳ درصد به ۷,۱ درصد رسیده است. این روند نشان‌دهنده ضرورت تسریع در ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با رشد جمعیت در سن کار است. در مقابل، نرخ مشارکت نیروی کار از ۴۴,۹ درصد به ۴۶,۳ درصد افزایش یافته که بیانگر مشارکت بیشتر جمعیت، از جمله جوانان و زنان، در بازار کار است (جدول ۱۲,۱). در مجموع، داده‌های بازار کار از افزایش جمعیت فعال و تعداد افراد شاغل حکایت دارد، اما هم‌زمان افزایش بیکاری و نرخ بیکاری نشان می‌دهد که ایجاد اشتغال باید با سرعت بیشتری متناسب با رشد جمعیت در سن کار و ورود نیروی جدید به بازار کار دنبال شود.

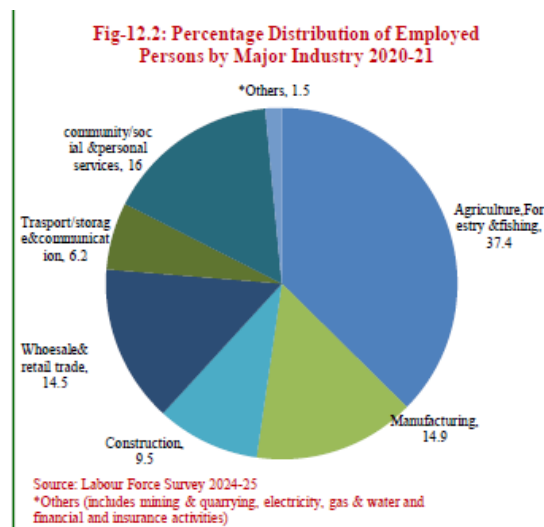

Table 12.1: Key Labour Force Statistics

Indicators	2020-21	2024-25
Working Age Population (mn)	159.8	179.6
Labour Force(mn)	71.8	83.1
Employed Labour Force (mn)	67.25	77.2
Unemployed Labour Force (mn)	4.51	5.9
Unemployment Rate (%)	6.3	7.1
Labour Force Participation Rate (%)	44.9	46.3

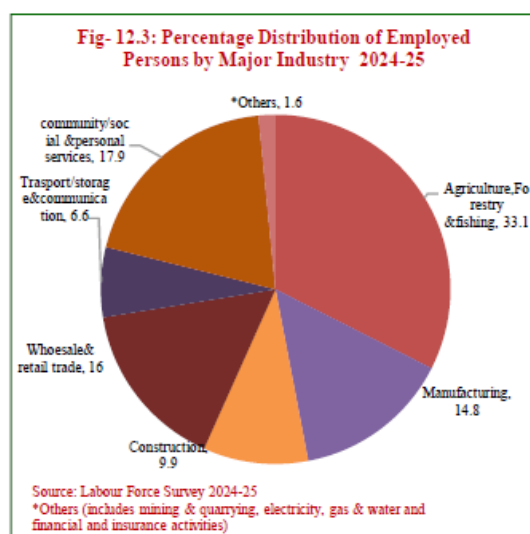
Source: LFS 2024-25

اشتغال بر اساس صنایع اصلی

شکل‌های ۱۲،۲ و ۱۲،۳ نشان‌دهنده تغییر تدریجی الگوی اشتغال بین سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۰ و ۲۰۲۴-۲۰۲۵ و تداوم تحول ساختاری در اقتصاد هستند. کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری همچنان بزرگ‌ترین منبع اشتغال بودند، اما سهم آنها از ۳۷،۴ درصد به ۳۳،۱ درصد کاهش یافت؛ هم‌زمان، اشتغال در خدمات، تجارت، ساخت‌وساز و سایر فعالیت‌های غیرکشاورزی افزایش پیدا کرد. این روند با ویژگی‌های یک اقتصاد در حال توسعه و گذار ساختاری آن سازگار است و در عین حال، اهمیت بخش کشاورزی برای معیشت و امنیت غذایی را نشان می‌دهد

سهم اشتغال در بخش تولید تقریباً ثابت ماند و از ۱۴،۹ درصد به ۱۴،۸ درصد کاهش یافت که نشان‌دهنده رشد محدود این بخش در جذب نیروی کار است. در مقابل، سهم ساخت‌وساز از ۹،۵ درصد به ۹،۹ درصد افزایش یافت که احتمالاً با توسعه زیرساخت‌ها، تقاضای مسکن و پروژه‌های سرمایه‌گذاری عمومی مرتبط است. سهم عمده‌فروشی و خرده‌فروشی نیز از ۱۴،۵ درصد به ۱۶ درصد رسید که بیانگر گسترش فعالیت‌های تجاری و شهرنشینی است. اشتغال در حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات از ۶،۲ درصد به ۶،۶ درصد افزایش یافت که با رشد

تقاضا برای خدمات لجستیکی و ارتباطی همسو است. بیشترین افزایش در خدمات اجتماعی و شخصی ثبت شد و سهم این بخش از ۱۶ درصد به ۱۷,۹ درصد رسید. سهم گروه «سایر» نیز اندکی از ۱,۵ درصد به ۱,۶ درصد افزایش یافت.

ایجاد اشتغال و توسعه مهار

کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای (NAVTTTC) از طریق سیاست‌گذاری، استانداردسازی مطابق معیارهای بین‌المللی، توسعه برنامه‌های درسی، اعتباربخشی و تقویت نظام اطلاعات بازار کار، هدایت راهبردی حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای (TVET) را بر عهده دارد. با توجه به جمعیت جوان پاکستان و افزایش تقاضای جهانی برای نیروی کار ماهر، TVET در ارتقای اشتغال‌پذیری، توسعه صادرات نیروی انسانی و حمایت از رشد بهره‌وری محور اهمیت ویژه‌ای دارد. برنامه‌هایی مانند برنامه توسعه مهارت‌های جوانان نخست‌وزیر (PMYSDP) بر آموزش‌های مبتنی بر صنعت و نتیجه‌محور تمرکز دارند و با هدف کاهش شکاف میان مهارت‌های نیروی کار و نیاز بازار اجرا می‌شوند. در سال مالی ۲۰۲۴-۲۰۲۵، این اقدامات حوزه‌هایی از جمله فناوری اطلاعات، فناوری‌های پیشرفته، ساخت‌وساز، هتلداری، خدمات، انرژی و صنایع نوظهور را پوشش داده‌اند.

آموزش مهارت تحت برنامه PMYSDP ۲۰۲۴-۲۰۲۷

کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای از طریق مؤسسات آموزشی دولتی و خصوصی خود، به بیش از ۱۰۰ هزار جوان در رشته‌های فناوری اطلاعات، صنعتی و مهارت‌های متعارف آموزش ارائه کرده است. خلاصه آموزش‌های ارائه‌شده در جدول زیر آمده است.

Table 12.2: Skill Training under PMYSDP (2024-27)

Sr. #	Project Name	Target Trainees	Duration	Status
1	Prime Minister's Youth Skills Development Programme (2023-27)	77,216	2,3,4 & 6 Months	Ongoing
2	Industry Led Training with Industrial Associations	4,065	3 & 6 Months	Ongoing
3	Huawei High-Tech Training Initiative	2000	3 Months	Completed
4	Upskilling Initiative with NETSOL Institute if AI (NIAI)	200	3 Months	Ongoing
5	Prime Minister's Programme for Overseas Employment	6,015	10 Weeks	Ongoing
6	Skill Training of Madrassa Youth	5000	3 & 6 Months	Ongoing
7	Training of youth in Newly Merged Districts	750	3 & 6 Months	Ongoing
8	End to End Programme Leading to Employment	2820	3 & 6 Months	Ongoing
9	NAVTC Blended Learning International IT Trainings	638	3 Months	Ongoing
10	Summer of Code	6591	3 Months	Ongoing
11	Cluster Based Trainings	6400	3 Months	Ongoing
12	High Impact IT Training in FDE Colleges	843	3 Months	Ongoing

Source: NAVTC

ب) نظام ثبت، اعتباربخشی و صدور مجوز ارزیاب

کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای چارچوب نظارتی و تضمین کیفیت خود را از طریق ایجاد نظام یکپارچه ثبت، اعتباربخشی و صدور مجوز ارزیاب تقویت کرده است. پس از عملیاتی شدن پورتال ثبت و اجرای رویه‌های عملیاتی استاندارد (SOPS) در سال ۲۰۲۴، در مجموع ۱،۵۰۳ مؤسسه بر اساس انطباق با استانداردهای تعیین‌شده ثبت شدند. هم‌زمان، دستورالعمل‌های اعتباربخشی بازنگری و سیستم مدیریت اعتباربخشی (AMS) برای دیجیتالی‌سازی و ساده‌سازی این فرآیندها ایجاد شد. کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای همچنین در سال‌های ۲۰۲۵-۲۰۲۶، پس از ارزیابی‌های استاندارد، برای ۱،۶۰۰ ارزیاب ملی مجوز صادر کرد. این اقدامات به ارتقای کیفیت، اعتبار و استانداردسازی آموزش‌های مهارتی کمک کرده است.

استانداردهای مهارت و برنامه درسی

کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای توسعه و استانداردسازی برنامه‌های درسی و مدارک آموزشی را متناسب با نیازهای نوظهور بخش‌های اقتصادی و تحولات فناوری ادامه داده است. تا مارس ۲۰۲۶، در مجموع ۷۰ مدرک آموزشی توسعه و استانداردسازی شد و توسعه ۷ حرفه جدید با تمرکز بر بخش‌های انرژی، کشاورزی و آب نیز در دست اجرا بود.

اوراق قرضه تأثیر مهارت‌های پاکستان (PSIB)

کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای اوراق قرضه تأثیر مهارت‌های پاکستان (PSIB) را به‌عنوان ابزار نوآورانه تأمین مالی برای توسعه مهارت‌های نتیجه‌محور معرفی کرده است. این طرح سرمایه‌گذاری آموزشی را به نتایج قابل‌اندازه‌گیری بازار کار، از جمله اشتغال، حفظ شغل و افزایش درآمد، مرتبط می‌کند و بر کاهش عدم تطابق

مهارت‌ها و بیکاری جوانان تمرکز دارد. این مدل، تأمین مالی مبتنی بر نتایج را با هدف استفاده کارآمدتر از منابع عمومی و جذب مشارکت بخش خصوصی دنبال می‌کند و بخش‌های دارای تقاضای بالا مانند فناوری اطلاعات، ساخت‌وساز، تولید و خدمات را در اولویت قرار می‌دهد. گروه هدف اصلی، جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله، به‌ویژه زنان و افراد متعلق به گروه‌های محروم، هستند.

برنامه تأیید مهارت (TAKMOL) و شناسایی آموزش‌های قبلی (RPL)

در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، کمیسیون ملی آموزش فنی و حرفه‌ای برنامه TAKMOL را برای ارزیابی شایستگی کارگرانی که به دنبال اشتغال در خارج از کشور، به‌ویژه عربستان سعودی، بودند اجرا کرد. در این دوره، ۳۶۶،۱۵۷ داوطلب دارای ویزای اشتغال تأییدشده ارزیابی شدند که ۲۹۲،۵۵۶ نفر از آنها واجد شرایط شناخته شدند؛ معادل نرخ قبولی حدود ۸۰ درصد. همچنین، تحت طرح شناسایی آموزش‌های قبلی (RPL)، حدود ۳۰ هزار کارگر ماهر بر اساس مهارت‌های کسب‌شده از مسیرهای یادگیری رسمی و غیررسمی ارزیابی و تأیید صلاحیت شدند. این طرح به رسمیت شناختن رسمی مهارت‌های موجود و بهبود قابلیت استخدام کارگران باتجربه در بازارهای داخلی و بین‌المللی کمک می‌کند.

برنامه جوانان نخست‌وزیر (PMYP)

برنامه جوانان نخست‌وزیر (PMYP) از طریق توسعه مهارت، کارآفرینی و حمایت از خوداشتغالی، یکی از برنامه‌های اصلی توانمندسازی جوانان است. جزئیات اقدامات آن به شرح زیر است:

۱- طرح وام کسب‌وکار و کشاورزی جوانان نخست‌وزیر (PMYB&ALS)

در دوره ژوئیه تا فوریه سال مالی ۲۰۲۶، وام‌هایی به ارزش ۵۸ میلیارد روپیه به ۱۱۴،۸۱۵ ذی‌نفع پرداخت شد و بیش از ۳۵۹ هزار فرصت شغلی ایجاد کرد. مطالعه ارزیابی تأثیر انجام‌شده توسط دبیرخانه کشورهای مشترک‌المنافع نیز ضریب اشتغال ۳،۱۳ شغل به ازای هر وام را گزارش کرده است. از زمان آغاز طرح در سال ۲۰۱۳، در مجموع ۳۰۴ میلیارد روپیه پرداخت شده، حدود ۵۳۵،۲۳۳ نفر از آن بهره‌مند شده‌اند و حدود ۱،۶۸ میلیون شغل ایجاد شده است. این طرح همچنین به یکی از مهم‌ترین ابزارهای تأمین مالی بنگاه‌های خرد و کوچک در پاکستان تبدیل شده است.

۲- طرح لپ تاپ جوانان نخست وزیر

در فاصله ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، در مجموع ۷۲ هزار لپ تاپ بر اساس شایستگی توزیع شد و انتظار می رود ۲۸ هزار دستگاه باقی مانده تا پایان آوریل ۲۰۲۶ توزیع شود. از زمان آغاز طرح، ۶۰۰ هزار لپ تاپ توزیع شده است. بیش از ۵۰ درصد ذی نفعان این طرح را زنان تشکیل می دهند. این برنامه با تسهیل دسترسی دیجیتال، از فریلنسری، خوداشتغالی و مشارکت زنان در اقتصاد دیجیتال حمایت می کند

۳- برنامه توسعه مهارت های جوانان نخست وزیر (PMYSDP)

در سال مالی ۲۰۲۶، در مجموع ۹۰،۵۵۰ دوره آموزشی ارائه شد که شامل ۲۴،۱۱۷ دوره متعارف، ۱۱،۸۶۰ دوره صنعتی و ۵۴،۵۷۳ دوره فناوری اطلاعات بود. بر اساس روندهای گذشته و نتایج مطالعه ردیابی، انتظار می رود حدود ۵۳ درصد، معادل ۴۷،۸۷۵ نفر، از کارآموزان وارد بازار کار شوند. این برنامه همچنین بر آموزش های فناوری اطلاعات برای زنان و فراهم کردن زمینه خوداشتغالی و فریلنسری تمرکز دارد و از مشارکت آنان در اقتصاد دیجیتال حمایت می کند.

۴- سیاست ملی اشتغال جوانان

سیاست ملی اشتغال جوانان که به تصویب کابینه رسیده، چارچوبی هماهنگ برای مقابله با بیکاری جوانان ایجاد می کند. این سیاست با اتخاذ رویکرد کل دولت، گروه های مختلف جوانان را شناسایی و آنها را با مسیرهای شغلی مرتبط می کند. کمیته هماهنگی ملی نیز مسئول هماهنگی میان ذی نفعان فدرال و استانی است.

۵- مرکز جوانان دیجیتال نخست وزیر

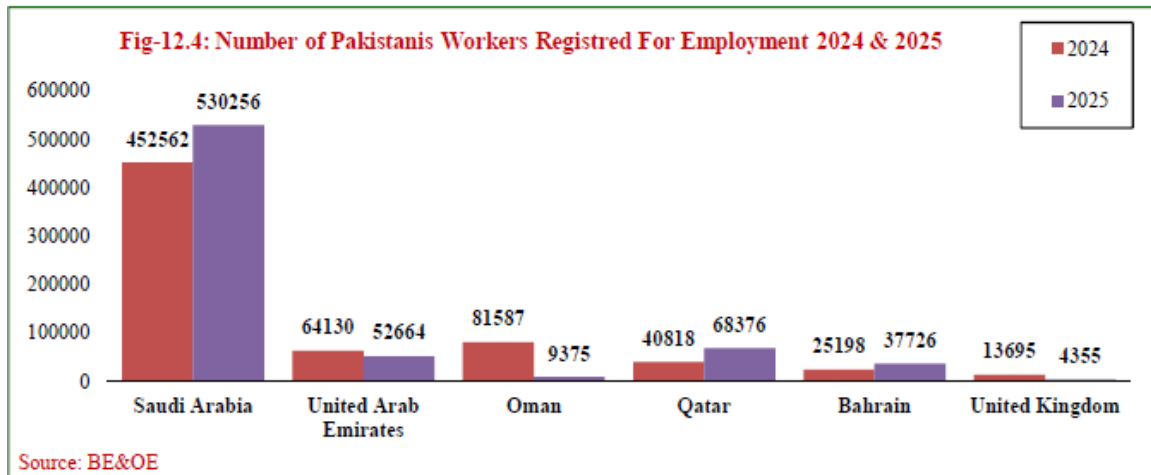
مرکز جوانان دیجیتال به عنوان درگاه مرکزی دسترسی به فرصت های شغلی، کارآموزی، آموزش و بورسیه فعالیت می کند و تلاش های وزارتخانه های فدرال، ادارات استانی، کمیسیون آموزش عالی و دانشگاه ها را یکپارچه می سازد. این مرکز همچنین از تصمیم گیری سیاستی مبتنی بر داده پشتیبانی می کند. نخست وزیر با صدور دستورالعملی، اشتغال مولد و توانمندسازی اقتصادی جوانان را در اولویت قرار داده است. این رویکرد بر هماهنگی آموزش و توسعه مهارت ها با نیازهای بازار کار و ایجاد فرصت های شغلی پایدار متمرکز است. همچنین قرار است بررسی سالانه نیروی کار برای رصد روندهای اشتغال و ارزیابی تأثیر سیاست ها انجام شود.

اشتغال در خارج از کشور

از سال ۱۹۷۲ تا مارس ۲۰۲۶، بیش از ۱۵ میلیون پاکستانی از طریق رویه‌های رسمی برای اشتغال به بیش از ۵۰ کشور اعزام شده‌اند. بیش از ۹۶ درصد این کارگران به کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، به‌ویژه عربستان سعودی و امارات متحده عربی، رفته‌اند. حواله‌های ارسالی آنان نیز پس از صادرات، یکی از مهم‌ترین منابع ارز خارجی پاکستان محسوب می‌شود.

در سال ۲۰۲۵، اداره مهاجرت و اشتغال در خارج از کشور (BE&OE) تعداد ۷۶۲،۴۹۹ کارگر را برای اشتغال در خارج از کشور ثبت کرد. از این تعداد، ۵۳۰،۲۵۶ نفر، معادل ۶۹،۵۴ درصد، به عربستان سعودی و ۶۸،۳۷۶ نفر به قطر رفتند (شکل ۱۲،۴). عربستان سعودی همچنان مقصد اصلی بود که این وضعیت با فرصت‌های ایجادشده در چارچوب چشم‌انداز ۲۰۳۰، به‌ویژه در حوزه‌های زیرساخت، ساخت‌وساز و خدمات، مرتبط است.

در مقابل، تعداد کارگران اعزامی به امارات متحده عربی از ۶۴،۱۳۰ نفر در سال ۲۰۲۴ به ۵۲،۶۶۴ نفر در سال ۲۰۲۵ کاهش یافت. عمان نیز در پی تداوم سیاست‌های «عمانی‌سازی» کاهش جذب نیروی کار خارجی را تجربه کرد.

سخنان پایانی

جمعیت رو به رشد و ساختار جمعیتی جوان پاکستان، در کنار ایجاد فرصت برای افزایش بهره‌وری و رشد اقتصادی، نیازمند سیاست‌گذاری مؤثر در حوزه آموزش، سلامت، مهارت‌آموزی، تنظیم خانواده و اشتغال است. بهره‌گیری از ظرفیت جمعیتی کشور مستلزم ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با رشد جمعیت در سن کار و ارتقای مشارکت زنان و جوانان در فعالیت‌های اقتصادی است.

دولت از طریق برنامه‌های تأمین مالی جوانان، توسعه مهارت، دسترسی دیجیتال و تسهیل اشتغال در خارج از کشور، مجموعه‌ای از اقدامات را برای تقویت سرمایه انسانی و بازار کار دنبال می‌کند. برنامه‌هایی مانند PMYSDP و PMYB&ALS، در کنار اصلاحات بازار کار و آموزش‌های مبتنی بر تقاضا، به پیوند بهتر نیروی کار با فرصت‌های شغلی داخلی و بین‌المللی کمک می‌کنند. تداوم هماهنگی میان سیاست‌های جمعیتی، آموزشی و اشتغال می‌تواند زمینه استفاده مؤثرتر از ظرفیت نیروی انسانی و بهبود معیشت را فراهم کند.

منبع:

- Pakistan Economic Survey 2025-26,
https://www.finance.gov.pk/survey/chapter_26/Complete_PES2025_26.pdf